

Sprawozdanie z Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Dekada zmian. Unia Europejska 2004–2014. Przeszłość. Teraźniejszość. Przyszłość integracji”, Poznań, 7 kwietnia 2014 r.

7 kwietnia 2014 r. w Poznaniu, w murach Wydziału Prawa i Administracji UAM odbyła się Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Dekada zmian. Unia Europejska 2004–2014. Przeszłość. Teraźniejszość. Przyszłość integracji”. Jej celem było pochylenie się nad kondycją integracji europejskiej w dziesięć lat po tzw. wielkim rozszerzeniu Wspólnot o dziesięć nowych państw członkowskich, w tym również o Polskę. Ścisłe znaczenie pojęcia integracji rozwinięto, omawiając zasadnicze problemy prawa Unii Europejskiej w jego wymiarze konstytucyjnym oraz sektorowym. Miniona dekada to bowiem czas wzmożonej dynamiki w procesie pogłębiania integracji europejskiej. Od momentu akcesji Polski wraz z dziewięcioma innymi państwami podejmowano na forum polityki unijnej próby reformowania zrębów instytucjonalnych wspólnoty. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w projekcie Konstytucji dla Europy, której daleko idące założenia spotkały się z oporem opinii publicznej niektórych krajów członkowskich. Po francuskim i holenderskim fiasku referendalnym zaczęto myśleć o stworzeniu traktatu kompromisowego, uwzględniającego obawy wybranych państw, w tym także Polski. Traktat podpisany 13 grudnia 2007 r. w Lizbonie otworzył nowy rozdział w funkcjonowaniu Unii Europejskiej i od 1 grudnia 2009 r.

stanowi jej zreformowany porządek prawny, który po czterech latach obowiązywania okazał się przedmiotem wieloaspektowej analizy młodych naukowców.

Szeroko zakrojona formuła wydarzenia pozwoliła studentom oraz doktorantom wiodących polskich uczelni wyższych (Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) wypowiedzieć się na temat problemów, które na co dzień stanowią przedmiot ich wnikliwych dociekań. Panelom adeptów prawa unijnego towarzyszyły wykłady ekspertów: profesorów, dyplomatów, polityków. Tym sposobem zgromadzeni na sali słuchacze stali się świadkami dialogu pomiędzy reprezentantami zązębiających się światów teorii i praktyki integracji europejskiej.

Konferencję otworzył dziekan Wydziału Prawa i Administracji poznańskiego uniwersytetu prof. dr hab. Roman Budzinowski. Wyraził zadowolenie, że grupa studentów wydziału podjęła się trudu planowania i urządzania wydarzenia, które spotkało się ze sporym zainteresowaniem środowiska akademickiego. Zgromadzonych gości przywitał w imieniu organizatora – Koła Naukowego *Futurum Europae* – jego prezes, Kamil Kłopotki.

Pierwszy panel poświęcony minionej dekadzie i poprzedzającym ją latom przystępowania Polski do Wspólnot zainaugurowała dyskusja prof. dr Hanny Suchockiej oraz dra Andrzeja Byrta. Poprowadził ją prof. UAM dr hab. Andrzej Gulczyński, kierownik Studium Prawa Europejskiego na WPiA UAM. Dyskutanci przypomnieli słuchaczom, kiedy rozpoczęły się bilateralne relacje naszego kraju z EWG. Sięgnięcie do września 1988 r., kiedy to PRL nawiązała stosunki dyplomatyczne z ówczesną „dwunastką”, stanowiło ciekawy wstęp do dalszych rozważań. Silnie zaakcentowano dynamikę wydarzeń przelomu ustrojowego. Dostrzeżono w szczególności zasługi rządu premiera Tadeusza Mazowieckiego w podjęciu stałych relacji między Warszawą a Brukselą, które zaowocowały podpisaniem w pięć miesięcy po dokonaniu transformacji ustrojowej (maj 1990 r.) umowy o podjęciu negocjacji akcesyjnych. Poprzedziła ją umowa w sprawie handlu oraz współpracy gospodarczej zawarta tydzień po udzieleniu pierwszemu niekomunistycznemu rządowi wotum zaufania. Starania ówczesnych władz o dołączenie do Wspólnot cechowała więc szybkość, z jaką podejmowano decyzje, oraz przeświadczenie o palącej potrzebie wykorzystania dogodnego momentu dziejowego. Dostrzeżenie tego jest nie bez znaczenia dla docenienia dalekowszroczności fundatorów III RP, szczególnie w kontekście obecnej sytuacji politycznej na Ukrainie. Dr A. Byrt zwrócił uwagę na sympatię i przychylność, z jakimi polscy wysłannicy spotykali się w Brukseli podczas procesu negocjacyjnego. Przyczyniły się do tego z pewnością działania dyplomacji, do których zaangażowano wtedy także przedstawicieli dawnej polskiej arystokracji, potomków emigrantów do Francji oraz potomków osiadłych w Europie Zachodniej żołnierzy II wojny światowej. Gdziekolwiek padało słowo Polska, podejmowane sprawy toczyły się w atmosferze nieskrywanej sympatii i bezinteresownej życzliwości. Prof. H. Suchocka wspomniała także podczas swojej wypowiedzi o kluczowej roli, jaką w realizowaniu europejskich aspiracji Polaków odegrał Jan Paweł II. Dziś pamięta się głównie o słowach wypowiedzianych przez Ojca Świętego na temat Polski w Unii Europejskiej podczas uroczystości dwudziestopięcioletnia Jego pontyfikatu. Natomiast Pani Premier uświadomiła zgromadzonym słuchaczom, również opierając się na swoim doświadczeniu pełnienia służby dyplomatycznej przy Stolicy Apostolskiej,

że wypowiedź Papieża Polaka nie była przejawem incydentalnego zainteresowania, lecz potwierdziła Jego osobiste zaangażowanie i duchowe wsparcie dla procesu integracji europejskiej.

Wystąpienia studentów dotyczyły między innymi aktywności orzeczniczej sądów konstytucyjnych państw „nowej dziesiątki” w zakresie rozstrzygania o relacjach prawa unijnego i krajowego. Problematykę tę podjęli w swych referatach Jacek Czarnecki (Uniwersytet Warszawski) i mgr Władysław Jóźwicki (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza). Uwagę audytorium przyciągnęło również wystąpienie omawiające rozwiązania prawne przyjęte w zakresie wspólnej polityki azylowej i imigracyjnej (Kamil Kłopocki, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza). Nie zabrakło także miejsca na odniesienie się do problemu nadmiernego długu publicznego niektórych państw strefy euro. Zmiany konstrukcji reguł fiskalnych w aktach prawnych Unii Europejskiej omówił Mariusz Kociszewski (Uniwersytet Warszawski). Nad zagadnieniem ochrony mniejszości kulturowych w Unii Europejskiej pochyliła się natomiast Agata Kleczkowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika).

Drugi panel wystąpień poświęcony był dniu dzisiejszemu Unii, a otworzył go wykład Marszałka Województwa Wielkopolskiego Marka Woźniaka na temat roli Komitetu Regionów w procesie tworzenia prawa unijnego. Należy przypomnieć, że gość konferencji sprawuje funkcję wiceprzewodniczącego tego gremium oraz przewodniczącego Komisji Spójności Terytorialnej COTER. M. Woźniak przybliżył strukturę oraz zasady organizacji prac tej instytucji i wykazał, że choć Komitetowi Regionów jako ciału doradczemu nie można przypisać kompetencji prawodawczej, to wzmocniono jego rolę po wejściu w życie Traktatu z Lizbony. Realizacja funkcji konsultacyjnej Komitetu została omówiona na przykładzie opiniowania Wspólnych Ram Strategicznych na lata 2014–2020 dla Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. Marszałek wyraził nadzieję, że dzięki temu dokumentowi, popartemu przez przedstawicieli samorządów i społeczności lokalnych, realizacja budżetu unijnego na lata 2014–2020, czyli Wieloletnich Ram Finansowych, poddana zostanie ściślejszej koordynacji. W tym miejscu wspomniano również o absorpcji przez Polskę funduszy europejskich w ciągu minionych siedmiu lat. Województwo wielkopolskie, co zostało podkreślone, wyróżniało się na tle innych województw pod względem wskaźnika realizacji projektów i wykorzystania środków.

Studenci i doktoranci zabierający głos w drugim panelu wystąpień odnieśli się do obecnej praktyki tworzenia i stosowania prawa w Unii Europejskiej. Mgr Joanna Kruszyńska i mgr Jarosław Kola (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) poświęcili swój referat partycypacji jako naczelnej zasadzie zarządzania Europą. Mgr Anna Wilińska-Zelek oraz mgr Miłosz Malaga (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) odnieśli się do aspektów własności intelektualnej, rozważając ich istnienie w kontekście Wspólnej Polityki Handlowej. O unijnym prawie konkurencji wobec zamieszczanych w umowach gospodarczych klauzul *take or pay* mówiła Aleksandra Surma (Uniwersytet Warszawski). Kolejnym ważnym problemem podjętym w referatach były zagadnienia europejskiego wymiaru sprawiedliwości. Alicja Kociemba (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) przedstawiła założenia organizacji prokuratury

europiejskiej jako urzędu mającego zajmować się ściganiem karnym przestępstw przeciwko interesom finansowym Unii Europejskiej. Mgr Jakub Kruczek (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) omówił z kolei normatywną specyfikę swobody transgranicznego świadczenia usług prawniczych w Unii Europejskiej, zestawiając ją z praktyką zastaną w wybranych państwach członkowskich.

Trzeci panel konferencji poświęcony przyszłości integracji europejskiej otworzyło obszerne wprowadzenie dokonane przez prof. dra hab. Jana Barcza. Wystąpienie znakomitego gościa zatytułowane „Przyszłość Unii Europejskiej – umocnienie efektywności czy fragmentacja?” stanowiło wnikliwą analizę ścieżek, którymi podążać może UE, z uwzględnieniem uwarunkowań polityczno-gospodarczych, a także kontekstu przyjmowanych reżimów prawnych. Podjęcie rozważań wymagało przypomnienia, w jaki sposób spójność prawa w „trójfilarowej” Unii Europejskiej przeobrażono w jednolity postlizboński system metod regulacji. Prawa krajowe ulegały jednocześnie procesowi europeizacji i zaczęły tworzyć razem z *acquis communautaire* prawo Unii Europejskiej *sensu largo*. Kryzys strefy euro wymusił jednak podjęcie środków, które wykraczają poza ramy prawne dostępne unijnemu prawodawcy (EMS, unia fiskalna, Pakt Euro Plus). Unia bankowa dała z kolei początek dyskusji na temat głębszej integracji politycznej w wybranych dziedzinach współpracy.

Konkluzją wystąpienia J. Barcza było wskazanie trzech prognozowanych procesów fragmentacji integracji europejskiej, według przemawiającego – nieuniknionej. Zgodnie z pierwszym z nich nastąpi autonomizacja strefy euro w stosunku do Unii Europejskiej. Drugi scenariusz zakłada rozpad Unii Europejskiej i zachowanie dotychczasowych ścisłych więzi między państwami należącymi do unii walutowej. Trzecia prognoza, choć najmniej prawdopodobna, przewiduje rozpad strefy euro z jednoczesnym zachowaniem wspólnego rynku w ramach Unii Europejskiej. W tym kontekście podkreślono wagę przyszłego wyboru Polski o przyjęciu bądź odrzuceniu unijnej waluty. W przypadku decyzji odmownej Polska może, według prof. Barcza, zostać zepchnięta na margines integracji i odsunięta od stanowienia istotnej roli w kształtowaniu unijnej polityki. Poruszone w wystąpieniu problemy nie stanowią wyłącznie przedmiotu sporów natury politycznej. Są osadzone na nieugruntowanych fundamentach dorobku prawnego Unii Europejskiej i winny być przedmiotem ożywionej debaty prawników. Spostrzeżenia J. Barcza zostały wobec tego przyjęte z dużym zainteresowaniem, a wypowiedziane słowa stały się zachętą do rozmów poza oficjalnymi częściami konferencji.

Ostatni panel studencki podzielony był na dwie części. Pierwszą z nich wypełniły referaty związane z trudnościami towarzyszącymi rozwijaniu integracji wewnątrz Unii Europejskiej. Druga poświęcona była wschodniemu wymiarowi unijnej polityki zagranicznej.

Mgr Miłosz Malaga omówił funkcjonowanie mechanizmu wzmocnionej współpracy. Przy okazji postawił pytanie, czy istnieje niebezpieczeństwo polaryzacji podziałów na grupy państw ściśle współdziałających i w konsekwencji powstania Europy wielu prędkości. Nell Konieczna (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) dokonała analizy rozwoju praw podstawowych w Unii Europejskiej, kładąc oczywisty nacisk na realizację zapisów Karty Praw Podstawowych stanowiących integralną część Traktatu z Lizbony. Mgr Aleksandra Guminiak (Uniwersytet im. Adama

Mickiewicza) ukazała paradoks zjednoczonej Europy na przykładzie tendencji separatystycznych występujących w Szkocji oraz Katalonii. Przywołane przez nią przypadki budzą dziś spore zainteresowanie europejskiej opinii publicznej ze względu na referenda mające się odbyć na obu tych terytoriach. Uwagę wzbudza także przyszłość relacji Unii Europejskiej i Szwajcarii, czego wyraz dała w swoim wystąpieniu mgr Kaja Woźniak (Uniwersytet Jagielloński). Problemy integracji europejskiej zostały ponadto dostrzeżone w aspekcie harmonizacji dziedzin prawa ściśle związanych z dotychczasowymi polami naznaczonymi tradycją i partykularnym podejściem poszczególnych państw członkowskich. Proces tworzenia europejskiego kodeksu cywilnego w świetle przyjętych przez prawodawcę unijnego dyrektyw chroniących konsumentów omówił Arkadiusz Czekaj (Uniwersytet Jagielloński). Z kolei Marta Chorzępa (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza) podjęła się referowania aspektów harmonizacji podatków bezpośrednich w warunkach wspólnego rynku Unii Europejskiej.

Konferencję zakończyła część poświęcona polityce wschodniej Unii Europejskiej. Jej założenia zostały przedstawione przez Katarzynę Wiertelowską (Uniwersytet Mikołaja Kopernika). Jakub Rzeszowski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika) rozwinął wypowiedź poprzędkiczką, skupiając się na priorytetach prezydencji Polski w Radzie Unii Europejskiej wobec kształtowania polityki zagranicznej państw wschodnich. W tym miejscu warto wspomnieć, że w roku 2014 mija piąta rocznica zainaugurowania, dzięki dużemu zaangażowaniu Polski oraz Szwecji, programu Partnerstwa Wschodniego. Jego blaski i cienie zostały wskazane przez Wawrzyńca Żbikowskiego (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza). Referent poddał analizie szanse na kolejne rozszerzenie „dwudziestki ósemki” również o kraje Zakaukazia i Ukrainę. Sytuacja tej ostatniej została szczegółowo omówiona przez studentki UAM: Marię Kapłun i Gannę Verbovetską. Ich refleksje, poparte osobistymi doświadczeniami (prezentki są obywatelkami Ukrainy), pozwoliły zgromadzonym na sali konferencyjnej dostrzec dotąd niezauważalne problemy wynikające z usytuowania sąsiada Polski pomiędzy Wschodem a Zachodem. Poruszono wobec tego nie tylko historyczne konsekwencje położenia Ukrainy, ale także jej gospodarcze uwikłanie w relacje z Rosją oraz Unią Europejską. Ponadto wskazano gałęzie gospodarki, które stanowią o potencjale ekonomicznym Ukrainy, a spośród nich szczególnie nacisk położono na rolnictwo oraz przemysł metalurgiczny. Nieprzypadkowo temat ukraińskich aspiracji stanowił kłamrę i zwiercienie konferencji. Organizatorzy, podejmując się przygotowania spotkania, mieli świadomość doniosłości i aktualności omawianego zagadnienia.

Podjęcie problemu Ukrainy wyczerpało tematykę konferencji, jednak nie zakończyło dyskusji, które przeniosły się poza aulę Wydziału Prawa i Administracji UAM.

Powyższą relację należy zakończyć podkreśleniem roli prof. Andrzeja Gulczyńskiego, opiekuna Koła Naukowego *Futurum Europae*, w koordynowaniu przygotowań do konferencji i czuwaniu nad jej przebiegiem. Pomoc Pana Profesora okazała się nieoceniona, za co organizatorzy kierują w Jego stronę słowa podziękowania.

Jakub Kruczek